

LUNDS
UNIVERSITET

Pedagogiska institutionen
Box 199, 221 00 Lund

Kurs: PED 440
Kandidatuppsats, 10 poäng
41-60 poäng
Datum: 01-06-06

KLASSRESAN

- en studie i hur studenter med arbetarklassbakgrund uppfattar att studera
vid Lunds universitet

Linda Trondsen och Viktoria Villén

Handledare:
Ulf Torper

ABSTRACT

Kandidatuppsats, 10 poäng (41-60 poäng)

SIDANTAL:

30 sidor

TITEL:

Klassresan- en studie i hur studenter med arbetarklassbakgrund uppfattar att studera vid Lunds universitet

FÖRFATTARE:

Linda Trondsen och Viktoria Villén

HANDLEDARE:

Ulf Torper

DATUM:

01-05-23

SAMMANFATTNING

Bakgrund: Uppsatsen bygger främst på Trondmans och Bourdieus teorier om social snedrekrytering och hur studenter med icke akademisk bakgrund uppfattade att läsa vid universitetet. Dessutom tittade vi även på hur det ser ut på universitet i dag med hjälp av statistiska data och på nyligen gjorda utredningar kring social snedrekrytering och hur detta ska motverkas på universitetet.

Syfte: Vårt syfte är att göra intervjuer med studenter med icke akademisk bakgrund (dvs. studenter som har föräldrar som varken läst på gymnasiet, vid universitet eller motsvarande utbildning) för att se hur de uppfattar att läsa vid Lunds universitet. De fem områden vi behandlar är: Sociala familjebakgrundens påverkan, Längtan till en annan "värld", Mötet med universitetet, Den sociala situationen bredvid studierna och Ambitioner och mål. Tyngdpunkten kommer läggas på hur de uppfattade mötet med universitetet och undervisningsformerna som bedrivs på universitetet.

Metod: Djupintervjuer gjordes med nio personer som studerade vid Lunds universitet och som hade icke akademisk bakgrund (dvs. föräldrarna hade varken studerat på gymnasiet eller på universitet). Dessa bearbetades kvalitativt.

Resultat: Resultatet av undersökningen visar att de intervjuade som studerade på den Samhällsvetenskapliga institutionen verkade ha större svårigheter att anpassa sig till universitetsvärlden. Det som uppfattades som den största svårigheten var det akademiska språket. Dessa studenter uttryckte också att det var stor distans mellan föreläsare och elev. Detta skilde sig markant från de som påbörjat sina studier på Lunds tekniska högskola där de slussades in i studierna mjukare med instuderingsdagar i början av studierna. Dessa uppfattade inga större svårigheter med det akademiska språket och detta mycket beroende på, att det liknade det språk de var vana vid på gymnasiet. Alla de intervjuade kände dock att de var i minoritet. Detta gavs det uttryck för på olika sätt trots att de flesta inte hade funderat mycket på det och ofta inte tänkte på det som något negativt. Majoriteten trodde också att det hade varit lättare för dem att anamma den akademiska världen om de hade haft en annan bakgrund.

Nyckelord: Icke akademisk bakgrund, social snedrekrytering och klassresenärer

INLEDNING.....	1
SYFTE.....	2
FRÅGESTÄLLNING	2
REDOVISNING AV KUNSKAPSLÄGET	2
DEN HÖGRE UTBILDNINGEN IDAG.....	2
REKRYTERING TILL HÖGSKOLA OCH UNIVERSITET	3
UTREDNING OM SOCIAL SNEDREKRYTERING.....	5
NYA VILLKOR FÖR UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR	6
SÖDERTÖRNS OCH MALMÖ HÖGSKOLA.....	6
JÄMLIKHET I MÖJLIGHETER	7
SOCIAL SNEDREKRYTERING.....	8
LIVSSTILAR.....	8
UTBILDNINGSNIVÅN I FAMILJEHEMMET	8
EN LÄNGTAN TILL EN ”ANNAN VÄRLD”	9
GRUPPTILLHÖRIGHET	9
DEN ”TYPISKA” KLASSRESENÄREN	9
DET EFTERLÄNGTADE MÖTET	10
UNDERVISNINGEN	10
ETT NYTT SPRÅK OCH TÄNKANDE.....	11
STUDIerna I HELHET	11
METOD.....	13
KVALITATIV METOD	13
KVALITATIV INTERVJU	13
INFORMATIONSSINSAMLING	14
UTFORMNING AV INTERVJUFRÅGOR.....	14

VAL AV INTERVJUPERSONER	15
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT VID UTFÖRANDET AV INTERVJUER....	15
BEARBETNING AV INTERVJUUTSKRIFTER	16
RESULTATREDOVISNING.....	16
SOCIALA FAMILJEBAKGRUNDENS PÅVERKAN.....	17
LÄNGTAN TILL EN ANNAN "VÄRLD"	18
MÖTET MED UNIVERSITETET	18
DEN SOCIALA SITUATIONEN BREDVID STUDIerna.....	20
AMBITIONER OCH MÅL	21
RESULTATDISKUSSION	21
SOCIALA FAMILJEBAKGRUNDENS PÅVERKAN.....	21
LÄNGTAN TILL EN ANNAN "VÄRLD"	23
MÖTET MED UNIVERSITETET	24
DEN SOCIALA SITUATIONEN BREDVID STUDIerna.....	26
AMBITIONER OCH MÅL	27
SLUTSATS	28
REFERENSLISTA	29
INTERNET	30
ARTIKLAR.....	30
BILAGA A	
BILAGA B	

INLEDNING

Alltför sällan stannar vi upp och ställer viktiga frågor till oss själva. Vi kan enkelt acceptera olustkänslor och osäkerhet, istället för att lyfta fram problemen i ljuset. Vi måste stimulera vårt medvetande genom att fundera på saker som kan förefalla självklara, men som får en djupare innebörd genom att man ser dem i detta nya ljus. I detta ljus blir det tydligare vad man verkligen upplevt och upplever.

Vi kommer att genomföra en studie, där vi fokuserar på ett begränsat antal individers upplevelser och erfarenheter av en resa från ett liv i arbetarklass till en akademisk miljö. Detta inträde i en värld som varit så långt borta, men som plötsligt skall bearbetas och övervinnas. Vi kommer att söka efter eventuella sammanhang, gemensamma drag och mönster i dessa individers öden och försöka bidra med en djupare mening i bearbetning med litteratur och tidigare forskning.

I en del av uppsatsen kommer vikten av kunskapsnivå i familjehemmet och dess vikt för människans vidare studier att lyftas fram. I och med att vi inte väljer vilka föräldrar vi kommer att leva med och var vår uppväxt kommer att ta plats, finns det ett utrymme för att betvivla allas livschanser som lika.

Vi valde detta ämne eftersom vi båda har arbetarklassbakgrund och funderat mycket över hur detta har påverkat oss vid våra universitetsstudier. Dessutom har Sveriges universitet under det senaste året riktat rampljuset mot studenter från ovana studiemiljöer för att öka antalet studenter som i framtiden skall bedriva högre studier, då de haft svårt att fylla sina platser under senare år. Universiteten måste därför omformas för att tillgodose dessa studenters behov och för att de ska slutföra sina påbörjade utbildningar. Frågan är i ropet. Dagens Nyheter hade en artikel som handlade om att barn till högre tjänstemän har sju gånger större chans att läsa vid universitet, än barn som kommer från arbetarklass bakgrund (DN, 010324) och detta finner vi mycket intressant. Universiteten har först när de är i skriande behov av fler studenter, viljan att rekrytera studenter från icke akademisk bakgrund. Vad är det som dessa studenter är i behov av för att bedriva högre studier och hur uppfattar de att läsa på universitet?

Uppsatsen kommer att vara en upptäcktsresa med de utvalda studenternas egna historier och minnen. Den egna ”ryggsäcken” med den sociala bakgrundens erfarenheter och mötet med denna så kallade ”nya världen” i den främmande akademiska miljön.

SYFTE

Vårt syfte är att intervjua studenter med icke akademisk bakgrund (dvs. studenter som har föräldrar som varken läst på gymnasiet, universitet eller motsvarande utbildning) för att se hur de uppfattar att läsa vid Lunds universitet.

De områden vi behandlar är:

- Sociala familjebakgrundens påverkan
- Längtan till en annan "värld"
- Mötet med universitetet
- Den sociala situationen bredvid studierna
- Ambitioner och mål

Tyngdpunkten kommer läggas på hur de uppfattade mötet med universitetet och undervisningsformerna som bedrivs på universitetet.

FRÅGESTÄLLNING

Hur uppfattar studenter med icke akademisk bakgrund att läsa vid Lunds universitet?

REDOVISNING AV KUNSKAPSLÄGET

DEN HÖGRE UTBILDNINGEN IDAG

Utvärderingsenheten på Lunds universitet gjorde under år 2000 en stor enkätundersökning med Lunds studenter (2436 studenter deltog). Här ställdes bland annat frågor om studenternas föräldrars utbildningsnivå. Undersökningen visade att 20% av studenterna har föräldrar som har grundskoleutbildning eller motsvarande, 22% som har gymnasieutbildning och hela 57% hade varit högskoleutbildade. Studenter med akademisk bakgrund är i majoritet på alla fakulteter, men att andelen var störst på Läkarutbildningen, sedan följde Lunds Tekniska Högskola och de Juridiska fakulteten. Utbildningar som sjuksköterskeprogrammet och socionomutbildningen visade sig ha en mindre markant snedrekrytering (Studentbarometern, 2000).

Dessa siffror stämmer mycket väl överens med de som Högskoleverket och SCB redovisat tidigare. I Högskoleverkets årsredovisning 1995/96 visade det sig att andelen studenter från grundskolehem, hade minskat från 29% i årskullen födda 1968, till 22% för de som var födda 1973 (Årsredovisning, 1995/96). SCB:s redovisning av uppgifter angående utbildningar som har högre och lägre snedrekrytering, visar även den, tydliga

likheter med enkätundersökningen som gjort av Lunds universitets utvärderingsenhet (Utbildningsstatistisk årsbok, 1998).

Andra intressanta uppgifter som kunde utrönas ur Lunds universitets Studentbarometer, var att studenter med icke akademisk bakgrund bor mer sällan på studieorten, deltar mindre i studentlivet (exempelvis i nationslivet och studentkårer) och att de dricker mindre alkohol. Dessutom är medelåldern högre bland dessa och detta beror främst på att snedrekryteringen är störst vid direktövergången från gymnasieskolan. Därför är studenter från grundskolehem i genomsnitt 31 år, gymnasieskolhem 28 år och studenter från akademikerhem 26 år (Studentbarometern, 2000). Detta styrks även av Petris och Hildings nyligen publicerade studier där det också klart visat sig att studenter med arbetarbakgrund börjar studera senare (Petri, 1999 och Hilding, 2000).

Studenterna med icke akademisk bakgrund visade sig också vara den grupp som var mest kritiska i sin syn på universitetet. Detta kan mycket bero på att dessa studenter genomsnittligt är äldre och ofta har erfarenhet från arbetslivet. Dessa studenter efterlyser undervisning i kritisk tänkande, större möjligheter att påverka sin utbildning och mer anknytning till arbetslivet (Studentbarometern, 2000).

Anmärkningsvärt var att studenter från grundskolehem också i högre grad än andra grupper efterlyste möjlighet att låna kurslitteraturen, tillgång till datorer och utbildning i att använda datorer. Alla dessa faktorer har med pengar att göra och visar på att dessa studenter antagligen har det sämre ekonomisk än de andra grupperna (Studentbarometern, 2000). Utvärderingsenheten gjorde även 1997 en enkätundersökning i form av en liknande studentbarometer. Dock ställdes där inga frågor om social klasstillhörighet, vilket skulle varit intressant, då vi kunde ha jämfört siffrorna från 1997 med de från 2000. Detta visar också att Lunds universitetets intresse för studenter med icke akademisk bakgrund har ändrats, men också att det nog inte fanns något större intresse 1997 (Studentbarometern, 1997).

REKRYTERING TILL HÖGSKOLA OCH UNIVERSITET

Under 1999 beslutade utbildningsdepartementet att en utredning skulle tillsättas med uppgift att redovisa förslag på hur den sociala och etniska mångfalden i högskolan kan stärkas (uppdrag till rektor Boel Flodgren), vilket också måste beröra urvalsproblematiken (Högskoleverket, 2000). Denna utredning kommer att behandlas mer ingående senare i uppsatsen.

Vid Lunds universitet har man svårt att fylla sina platser och riktar därför strålkastarljuset mot den grupp som är underrepresenterad på högskola och universitet, det vill säga människor med icke akademisk bakgrund. Detta i hopp om att kunna rekrytera fler studenter från denna grupp och därmed fylla sina platser. För att kunna utröna varför denna grupp är underrepresenterad, görs en enkätundersökning på nybörjarstudenter, för att ta reda på vad som kan göras bättre för att tillgodose denna grupp. Undersökningen görs främst för att ta reda på hur universitetet ska kunna förbättras för studenter med icke akademisk familjebakgrund och den kommer att utföras av Utvärderingsenheten på Lunds universitet. Dessa syftar också till att göra interjuver med berörda studenter som anmält sitt intresse, vid ifyllandet av enkäten

(Utvärderingsenheten, Lunds universitet). Tyvärr är undersökningen inte färdig när denna uppsats skrivs, men detta visar ändå på ett ökat intresse för att rekrytera och förbättra universitetet för studenter med icke akademisk bakgrund. Dock kan ju påpekas att det är märkligt att universitetet inte uppmärksammat denna fråga förrän utbildningsplatserna blivit svåra att fylla.

En ganska ny utveckling inom psyketri får det *pedagogiska mervärdet* en större och mer naturlig plats. Universitetet och högskola tjänar på att ha en studentsammansättning som är heterogen, istället för homogen i bemärkelsen att olika intressen, värden och förmågor finns representerade för att på så sett berika studentmiljön. Detta borde beaktas mer vid rekrytering till universitet och högskola (Högskoleverket, 2000).

Vad har då gjorts som underlättar för att studenter med icke akademisk bakgrund ska ha en större chans att komma in på universitetet?

Ett exempel på detta kan vara att arbetslivserfarenhet tillkom i Sverige på 70-talet för att primärt tillgodose personer som tidigare inte fått möjlighet till förberedande högskolestudier att vinna inträde till högskolestudier. Det ansågs som en rättvisefråga att tillgodose också dessa personers önskemål om tillgång till högre studier (Högskoleverket, 1997). Under 70-talet innan högskoleprovet togs i bruk förekom en diskussion, bland vissa politiker, att det inte var intressant om det inte kunde förmå att åstadkomma en jämnare social fördelning bland högskolans utbildningsplatser. I vilket fall som helst har högskoleprovet givit en andra chans, att komma in vid universitetet. Det är inte så att ens socialgruppstillhörighet med någon automatik leder till högre provresultat. Det är istället så att ens socialgruppstillhörighet ofta är relaterad till möjligheter till och intressen för studier, vilket i sin tur tillhandahåller viktiga redskap att bedriva studier och att som i detta fall prestera på högskoleprovet (Högskoleverket, 2000 och 1997). Båda dessa två åtgärder borde underlätta för sökande till universitetet med icke akademisk bakgrund, då siffror visar på att de börjar studera vid högskolan senare än de med akademiker bakgrund. Dessa åtgärder ger helt enkelt en andra chans, dessutom ger arbetslivserfarenhet kunskap och erfarenhet att klara av högskoleprovet bättre (Studentbarometer, 2000, Petri, 1999 och Hilding, 2000).

Debatten om hur man ska motverka snedrekrytering har hittills fokuserats på antagnings system och studiefinansiering. Både Hilding och Studentbarometern hävdar i sina studier att det bör läggas större vikt på att sudda ut gränserna mellan universitetskulturen och kulturen i de hem utan akademisk förankring, detta för att göra det lättare för så kallade arbetarstudenter att etablera sig inom studentvärlden. Studenter med icke akademisk bakgrund har visat sig lägga större vikt vid att de får återkoppling på sitt lärande, att lärarna intresserar sig för dem och de får stöd för att utveckla sin studieteknik (Hilding, 2000 och Studentbarometern, 2000). Dessutom lägger första årsstudenterna från arbetarhem ner mer tid på sina studier än övriga grupper och de tycker oftare att arbetsbördan är för tung, dock försvinner den här skillnaden efterhand när de blir varmare i kläderna (Studentbarometern, 2000).

UTREDNING OM SOCIAL SNEDREKRYTERING

Under 1999 fick Boel Flodgren (nuvarande rektor vid Lunds universitet) i uppdrag av Utbildningsdepartementet att göra en utredning angående att öka den sociala och etniska mångfalden i samhället, men då främst med inriktning på högskolan. Utredningens syfte var också att utröna hur mångfalden kan utnyttjas som en kvalitetshöjande faktor. Dessutom skulle den utmynna i förslag på åtgärder som underlättar för sociala och etniska minoriteter att komma in vid högskolan och finna sig bättre till rätta där (Kommittédirektiv, 1999:79).

I ett välfärdsamhälle, som det vi har här i Sverige, bygger på en idé om allas lika värde och allas lika rätt att ta del av samhällets välstånd. Skillnaden i levnadsvillkor mellan olika grupper i samhället är idag stor och tyvärr ett växande problem. Det finns en hel del tecken som tyder på att ett nytt klassamhälle håller på att uppstå. Social snedrekrytering har studerats under större delen av 1900-talet. Den sitter djupt rotad i samhällets socioekonomiska och sociokulturella struktur och är därför svår att rubba. I synnerhet anses hemmets utbildningsnivå och ett utbildningsmedvetet föräldrastöd ha stor inverkan på individens övergång till högskolan. Utbildning har blivit mer viktigt i vårt moderna samhälle och eftersom det har blivit så viktigt, blir det desto viktigare att inte hamna utanför. Målsättning är att högskolan ska fortsätta växa. Utbildning ses som något nödvändigt i vårt nya så kallade kunskapssamhälle (SOU 2000:47).

Endast 14 procent av människor med arbetarklassbakgrund går vidare till högskolan, medan drygt 50 procent av människor som kommer från akademiska hemförhållanden går vidare till högre studier. Sverige har en outnyttjad resurs i de potentiella studenter som på grund av olika omständigheter, som sociala faktorer, i dag inte söker högskolan eller inte slutför sina påbörjade högskolestudier. Det ligger i samhällets intresse att dels få högskolan att rekrytera och därefter särskilt stödja dessa individer. Dock behövs det resurser för detta, utredningen föreslår att 500 miljoner kronor per år under en fem års period, som skall vara öronmärkta för att stödja detta (SOU 2000:47).

Utredningen ger vissa förslag rörande vad som behöver göras för att stödja och underlätta för studenter med icke akademisk bakgrund;

- Obligatorisk introduktionskurs för alla nya studenter
- Collegertermin för att bredda högskolans rekryteringsbas
- Särskilt stipendium kopplat till collegeterminen
- Flexibla urvalsregler kombinerat med aktiva rekryteringsinsatser för social mångfald
- Handlingsplan vad gäller social mångfald i högskolan
- Mångfald som kvalitetskriterium
- Resurser för pedagogiskt mångfaldsarbete
- Underlag utarbetas för hur mångfald hanteras kvalitetsbefrämjande i undervisning, forskning och administration
- Medel för ett mångvetenskapligt forskningsprogram om mångfald i högskolan (SOU 2000:47).

NYA VILLKOR FÖR UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR

Genom ett beslut den 6 april år 2000 bemyndigade regeringen chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att kartlägga den pedagogiska utvecklingen och förnyelsearbetet inom universitetet. Detta skulle även utmynna i ett antal förslag som skulle stödja den pedagogiska utvecklingen (SOU. 2001:13). Detta kan även ses som ett svar på den tidigare utredningen som gjorts om social snedrekrytering (SOU 2000:47) som tidigare behandlats i den här uppsatsen.

De slutsatser som drogs i denna utredning angående ökad social mångfald, är att det ställer universitet inför nya utmaningar men erbjuder också nya möjligheter som kan berika utbildningen och forskningen. Därmed öka kvaliteten i verksamheten vid universitetet. Utredningen ansåg också att universitetet därmed kommer att spegla samhället på ett bättre sätt. Detta ställer också högre krav på universitetet, med förändrade mål, att höja studenters och lärares pedagogiska kompetens. Man bör också informera och hålla bättre kontakt med gymnasieskolorna så att övergången mellan gymnasieskola och universitet går smidigare och att studenterna får en inblick i vad som förväntas av dem på universitetet (SOU.2001:13).

Utredningen har därför lagt ett antal förslag som ska åtföljas, för att studenter som kommer från icke akademiska studiemiljöer ska få bättre förutsättningar att påbörja sina studier, men även slutföra dem.

- En frivillig introducerande termin med allmän eller specifik inriktning eller/och en förstärkt studievägledning med särskilda mentorer som följer studenterna under det första året - här följer utredningen Mångfaldsutredningens resonemang.
- Friare antagning. En temporär behörighet bör kunna ges till personer som utan att uppfylla formella behörighetskrav annat än i svenska och engelska söker sig till en sådan introduktionsutbildning. Den temporära behörigheten bör kunna omvandlas till allmän efter avklarad 20-poängskurs.
- I den pedagogiska kompetensutvecklingen för lärare och övrig universitetspersonal bör det ingå moment som tar upp de förändrade förutsättningarna.
- Lärosätena bör bygga upp nätverk för att gemensamt utveckla modeller för rekrytering av nya grupper till högskolan och för att utveckla pedagogik som tar hänsyn till studenter med icke akademisk bakgrund.
- Utredningen hävdar också att det bör avsättas öronmärkta pengar för att dessa förslag ska kunna genomföras (SOU:2001:13).

SÖDERTÖRNS OCH MALMÖ HÖGSKOLA

De universitet och högskolor som har arbetat mest framgångsrikt med social mångfald, utsågs av Högskoleverket under år 2000. De två lärosäten som bedöms ha den mest genomgripande och välorganiserade verksamheten när det gäller arbetet med social

mångfald är Malmö högskola och Södertörns högskola. Ytterligare tre lärosäten uppfyller högt ställda krav, nämligen Göteborgs universitet, Umeå universitet och Örebro universitet. Bedömningen har baserats på förekomsten av långsiktigt rekryteringsarbete genom t.ex. övergripande kontakter i den egna regionen, rekryteringsinsatser på kortare sikt, med resurser anpassade efter detta, god introduktion till nya studenter och särskilda introduktionsutbildningar anpassade till studenter från miljöer utan akademisk tradition. Verket har också vägt in om en del av utbildningsutbudet och utbildningsformerna anpassats för att rekrytera nya grupper (www.hsv.se, 010328).

De har formulerat egna genomgripande inriktningar och målsättningar och utvecklat metoder för att öka social mångfald. Det finns en medvetenhet om behovet av att öka mångfalden både på ledningsnivå och bland dem som arbetar direkt med frågorna inom de olika utbildningarna (www.hsv.se, 010328).

Södertörns högskola vill verka för en mångkulturell akademisk profil och detta speglar inte bara mötet mellan olika etniska kulturer, utan också mötet mellan olika kunskapskulturer. Högskolan satsar stora resurser på att erbjuda fasta studiegångar – program – med mångvetenskaplig inriktning. Detta för att skapa trygghet för dem som kommer från studieovana miljöer och som vill våga sig på högre studier. Det finns gott om personer med den bakgrunden på Södertörns högskola (www.sh.se/darfor/11.html, 010328).

JÄMLIKHET I MÖJLIGHETER

Utbildningspolitiska reformer har gett alla människor, oavsett socialt ursprung och kön, lika formella chanser att studera på universitet och högskolor (Trondman, 1994). Man kan vid dessa ord välja att andas ut och glädjas över den jämlikhet i livschanser som vårt välutvecklade samhälle har skapat för samtliga aktörer i sammanhanget eller välja att ifrågasätta och diskutera de mångfacetterade möjligheterna.

Lever man under goda förhållanden (t.ex. akademisk utbildning med arbete därefter) är det begripligt att man sätter dessa krav i fortsättningen också, även för sina barn. Men alla i samhället lever inte under dessa omständigheter och ifall omgivningen där man växer upp spelar en stor roll; vad strävar vi efter då? Det igenkännbara och trygga eller det osäkra, som inte helt omöjligt, aldrig tidigare har funnits i det tidigare livet? Många gånger innebär dessa privilegier att man måste förse sig med en akademisk karriär och problematiken kring arbetarklassbarnens vandring mot högre studier skall i fortsättningen behandlas.

Om detta var en romantiserad verklighet skulle det inte finnas något som kallas klasskillnad och det skulle inte finnas böcker och artiklar som behandlar problemet kring den sociala snedrekryteringen. Alla individer skulle väl mer eller mindre vilja ta del av denna verklighet och eftersom det finns utbildningsmöjligheter för alla oavsett social bakgrund, borde det inte finnas en enda arbetande ungdom utan akademisk examen i dagens samhälle? Men nu har vi en verklighet runtomkring oss som inte bara är svart eller vit, utan den färgas av olika och unika individer, som i sin tur speglas av vår omgivning.

SOCIAL SNEDREKRYTERING

Social snedrekrytering är när barn från olika sociala ursprung oftare än andra barn når högre utbildningsnivåer, t.ex. universitetsexamen. Detta kan ses som en individuell orättvisa, att ett barns livschanser till en del beror på de omständigheter de föds in i (Erikson m.fl., 1993). Vi växer upp i en specifik social miljö med givna materiella, sociala och kulturella omständigheter. Detta kommer att spela en avgörande roll för hur våra liv kommer att gestalta sig och för vilka möjliga livschanser som ges i framtiden – inte minst när de dominerande gruppernas kulturmönster överensstämmer med skolkulturens och det meritokratiska samhällets spelregler (Berner, m.fl., 1977, Jönsson, m.fl., 1993).

LIVSSTILAR

Samhället har i och för sig förändrats och erbjuder ett större fält för olika livsstilar och valmöjligheter än för några årtionden sedan. Men de olika livsstilarna representerar ändå olikheter från olika sociala skikt och miljöer. Man särskiljer sig t.ex. genom språkbruk, musiksmak, klädstil, graden av anpassning till skolan och liknande. Även om moderniseringen gäller alla, blir effekten olika för ungdomar från olika sociala bakgrunder och faran med att tala om en förändring för alla, är att tro på att alla ungdomar växer upp och lever under samma villkor. Man kan istället välja att tala om förändring på ett generaliserande sätt i det moderna samhället, samtidigt som klasskillnaderna består, de är bara iklädda en annan form (Jönsson, m.fl., 1993).

Även Trondman lyfter fram faran med att bara nöja sig med att se moderniseringsprocessen som en lösningen på problematiken. Han anser att denna process endast är en kontext som omger och erbjuder arbetarklassbarnen formella möjligheter till högre studier. Flertalet ungdomar med denna sociala bakgrund väljer att inte studera vidare på teoretiska utbildningar och universitet och högskolor trots denna moderniseringsprocess (Trondman, 1994).

UTBILDNINGSNIVÅN I FAMILJEHEMMET

Föräldrarnas utbildning kan ses som en ovärderlig resurs i uppväxthemmets vagga och kan benämnas som ett *kulturellt kapital* eller *studietradition*. Detta har en väldigt stor betydelse för ungdomars utbildningskarriär (Erikson och Jonsson, 1993). Den sociala bakgrundens påverkan kan visa sig på olika sätt. Den första visar på olikheter i skolprestationen och den andra är att barn med likadana betyg, men från olika samhällsklasser, gör olika utbildningsval. T.ex. så väljer oftare barn med akademisk bakgrund teoretiska inriktningsval och arbetarklassbarnen väljer oftare en mer praktisk inriktning (Erikson och Jonsson, 1993). På en så kallad lägre nivå kan familjen bistå med stöd och engagemang, men vid studier på högre nivå kan det finnas hinder och svårigheter för hjälp och stöd i studiesynpunkt. Men stöd i form av förhoppningar och beundran från föräldrarnas sida, kan ändå bli en så pass kraftig sporre att ungdomen tar sig an högre studier (Trondman, 1994).

Kunskapsnivån i hemmet har en större effekt än klasstillhörighet och då med störst effekt vid övergång till högskolestudier. Moderniseringsprocessen har bidragit med att nästan alla går vidare till gymnasienivå, men man får ändå inte glömma att för många ungdomar utan studietradition i familjehemmet kan högskolan uppfattas som en främmande och skrämmande värld (Erikson och Jonsson, 1993). Enligt Bourdieu har bemästringen av omvärlden och av det privata beteendet, redan intränats i familjen och brukar därför utesluta barn från framför allt underordnade och förtryckta klasser, som inte tidigare har tillgodogjort sig den bas som skolsystemet – genom att det står på den dominerande kulturens sida – förutsätter som redan bekant. Därför skapas det en viss typ av mottagare och utesluter andra. Samtidigt produceras det en okunskap kring denna selektionsfunktion, eftersom de gynnade mottagarna framstår som de mest begåvade och då ses det också som någonting självklart av de gynnade och de missgynnade (Berner, m.fl., 1977).

EN LÄNGTAN TILL EN ”ANNAN VÄRLD”

De som blivit klassresenärer kommer inte sällan från familjer med stora förhoppningar om att barnen skulle kunna bryta sig loss. Föräldrarna är ofta politiskt eller fackligt aktiva, familjerna bidrar ofta till att sporra barnen att bli någonting annat än det som föräldrarna var. Det finns också möjligheter att en nära släkting med studievana från högre utbildning bidragit till en sporrande förändring, men det lämnas även ett utrymme för en helt egen strävan att ta sig ur den ”outhärdliga” och orättvisa situation man vuxit upp i (Trondman, 1994).

GRUPPTILLHÖRIGHET

Även dragningskraften att tillhöra en grupp med gemensamma intressen eller samma mål, om man har utvecklats olikt sin familj, kan ha en bidragande effekt för högre studier (Hård af Segerstad, m.fl., 1996). Eleven kan känna av den samhälleliga koden, att om man studerar och sköter sig får man tillgång till en högre akademisk sfär, men om man i andra hand inte studerar och får dåliga betyg innebär detta att man inte borde studera vidare och börja arbeta istället. De som inte lärt sig så mycket ”bör” sluta att lära sig mer för att istället börja jobba... Man kanske inte bär med sig ett förakt för ”de sina”, men någonting driver henne ur detta annorlundaskap där hon kanske lever, tänker och erfår annorlunda och med detta inser hon också att fabriken inte kan bidra stillande i längtan till en ”annan värld” (Trondman, 1994).

En groende känsla av revansch kan styra in individen på ett mål som styr mot högre studier, men det innebär också att visa för ”de sina” att man kan prestera någonting och att man är någonting. Hon har ingen eller något som hindrar henne, utan skeendet kan sträcka ut sig för henne, som ensam sökare, genom hårt arbete och disciplin, för att bevisa att hon är ämnad för det åtagna. Detta revanschbegär kan mycket väl utgöra en av klassresenärens viktigaste tillgångar, i utförandet av studierna (Trondman, 1994).

DEN ”TYPISKA” KLASSRESENÄREN

Det är ingen självklarhet att se dagens arbetarbarn som morgondagens akademiker och dagens akademiker som morgondagens industriarbetare, men möjligheten för den

enskilde arbetarklassungdomen att bryta sitt sociala bakgrundsmönster är en realitet utanför hela klassen (Jönsson, m.fl., 1993).

I många fall har det tagit lite tid innan en klassresenär tagit sig in på universitetet och mellan grundskola, gymnasium eller Komvux kan det dröja många år. I och med detta har det visat sig att klassresenärerna oftast är äldre, från mindre ort, har yrkeserfarenhet, många gånger själva förälder, har föräldrar med en låg konsumtion av facklitteratur och med en sämre förmåga att sätta sig in i vad det betyder att studera på högskola eller universitet. Man kan urskilja skillnader hos de medstudera, med föräldrar som har erfarenheter från den akademiska miljön, som ofta går vidare från gymnasiet till högre studier är yngre och besitter redan en välbekant studievana (Trondman, 1994).

DET EFTERLÄNGTADE MÖTET

Mötet som sker med den akademiska världen sker för klassresenärerna med ett stort allvar och mycket beundran, medan barn till akademiker kanske ser den som en självklarhet. Denna starka längtan till den värld som arbetarbarnen måste erövra, blir en förstärkning av hemmiljön för studenter från familjer med stort utbildningskapital (Trondman, 1994, Berner m.fl., 1977).

Tryggheten i den igenkännbara sociala bakgrunden tonas ner och den otrygghet man känner inför den akademiska världen blir en ensam kamp för att visa för ”de andra” att man är duglig och duktig. Men samtidigt ser man det nya som spännande, positivt, roligt och givande, för nu kan de egna önskingarna och intressena äntligen komma i centrum. Framför studenten från arbetarklassen sträcker sig ett arbete som skall drivas av egen kraft och stark vilja (Trondman, 1994).

Studenterna bearbetar och tillägnar sig denna nya ”värld” och dagligen anammas de nya intrycken som skiljer sig markant från ursprungsmiljön. Samtidigt tilltar medvetenheten om de två ”världarna”, liksom den egna förändringsprocessen. Man får nya erfarenheter och nya intellektuella redskap, vilket ger den egna självförståelsen nya dimensioner. Frågorna om vem man är och vart man är på väg blir mer suspekta och svaren blir mångfacetterade och nyansrika, men är samtidigt inte så självklara som det kanske har varit förut. Samtidigt har den akademiska världen mål och krav som individerna måste acceptera och bemästra, dessa budskap som nu kommuniceras i den nya miljön. Studenterna kan minnas det allra första mötet med högskolan väldigt tydligt och kan förnimma känslor som osäkerhet, men samtidigt spänning, frihetskänsla och ett utrymme för möjligheter. Djupt inombords vilar stoltheten, men det är ingenting som klassresenären visar eller basunerar ut (Berner, 1977, Trondman, 1994).

UNDERVISNINGEN

Bourdieu menar att undervisning och inläring, tillsammans med samhälleliga strävanden och processer egentligen handlar om makt. Det överförs en kultur och med sådana medel, som motsvarar den dominerande samhällsgruppens intressen. De inblandade skall erkänna det legitima i skolsituationens auktoritet och acceptera den påtvingade kulturen. Detta är emellertid ingenting som sker medvetet och systematiskt från undervisaren, utan undervisningen är en process som automatiskt och på förhand

gynnar vissa sociala grupper framför andra, eftersom dessa grupper känner igen sig i detta. De specifika institutionerna producerar och reproducerar enhetliga, utbytbara agenter som behärskar institutionens legitima och enhetliga arbetsinstrument. Systemet åstadkommer en stabil reproduktion av sig självt och av eleverna (Berner, m.fl., 1977).

Ett *meddelande* överförs i en pedagogisk situation och då förutsätts och framtvings det som förtjänar att förmedlas, vem som har rätt att förmedla, vilka som är värdiga att ta emot det och slutligen, vilket sätt överföringen av meddelandet ska ske på. I den traditionella undervisningsinstitutionens arrangemang (med estrad och kateder placerade i fokus för allas blickar) finner undervisaren den situation som ger möjligheten att hålla studenterna på respektfullt avstånd. Detta avstånd som inte överträds av de oinvigda och den planerade distansen som för undervisaren fungerar som en brygga, för frågor från studenter som bekräftas av undervisarens korrekta svar. Det blir därför även möjligt att använda språket, som är den mest effektiva distanseringsteknik, eftersom det inte försiggår en dialog. Undervisningsspråket är nära knuten till undervisningsinstitutionen och är en viktig funktion för utbildaren att slå fast för eleverna den auktoritet i situationen och värdet av det innehåll som förmedlas. Skulle det visa sig att en elev inte förstår, är det inte läraren och undervisningsmetodens fel, utan eleven som inte är intelligent nog (Berner, m.fl., 1977).

ETT NYTT SPRÅK OCH TÄNKANDE

Resenärerna finner att den nya akademiska miljön och dess studier präglas av ett visst språk och ett visst tänkande, både i och utanför universitetet och att detta ter sig radikalt annorlunda än den egna ursprungsmiljön. Undervisningsinstitutioner är uppbyggda kring ord och det centrala i denna process är språket och individens behärskande eller bemästran av språket. Här pekar Bourdieu på språkbehärskning kring de sammansättningar av ord och uttal som i skolan ses som ett ideal, vilket man endast kan tillägna sig tidigt under uppväxten, i familjen, och inte i det sammanhang där det krävs av individen, nämligen i utbildningssystemet. Ju högre upp i utbildningshierarkin man kommer, desto viktigare blir det att man har kunskapen att kunna se med distans på vad man egentligen gör och på de regler som styr vad man gör (Berner, m.fl., 1977, Trondman, 1994).

Individens *habitus* definieras enligt Bourdieu som ett föränderligt system av individens samtliga upplevelser och erfarenheter, som i varje givet ögonblick fungerar som en matris för individens förhållningssätt eller med andra ord, individens sätt att uppfatta, värdera och agera. Det språkliga bruket, både i tal och skrift, återspeglar den sociala omgivning som vi har växt upp i. De som inte har haft möjlighet att lära sig användandet av det akademiska språk som präglas av bokens skriftspråk blir lättare att utesluta, då massan sorteras bort och de privilegierade blir bekräftade (Berner, m.fl., 1977).

STUDIERN I HELHET

Det finns egentligen ingen rädsla för att inte klara av studierna, då dessa får högsta prioritet. Istället får fritiden och andra aktiviteter utanför studierna stå på kö. Därför har det också visat sig att många studenter med arbetarklassbakgrund inte deltar i studentlivet och dess aktiviteter. Man kan ändå återfinna tveksamhet hos vissa av

klassresenärerna i Trodmans undersökning inför studierna, dessa få undantag visar sig vara bland de äldre resenärerna och de visar stor osäkerhet inför att klara studierna. För dem blev den första tiden på högskolan mycket krävande, men efterhand som terminen gick började de bli mer och mer övertygade om att klara av studierna. Trondman trodde att detta kunde ha med avsaknaden av uppmuntran och beröm under uppväxttiden som hindrat resenärerna att finna en tilltro till sig själva och förmågan att glädjas över den egna förmågan och de egna studieframgångarna (Trondman, 1994).

De studenter som redan från början kände att de skulle klara av studierna på universitetet, var de som oftast också klarat av sina studier galant på de lägre nivåerna. De studenter som kände en stark osäkerhet från början, blev säkrare efter hand som de klarade av t.ex. tentor och uppsatsarbeten. Därför är också en av de största tillgångarna för klassresenärerna den starka viljan att klara studierna genom att jobba hårt och satsa allt, men säkert erfarenheten av att klara av saker och ting på egen hand också. Dessa studier ses inte som en karriärstege eller som status, utan mer som ett redskap i självförverkligandet. Detta allvar kanske också är ett sätt för studenten att visa omgivningen att hon är något, trots sitt ursprung (Trondman, 1994).

Trondman kunde finna, hos vissa av sina resenärer, när de börjat känna en säkerhet i sina studier, en stark vilja att forcera hinder och ta emot vad den nya världen hade att erbjuda, men att detta ibland kunde bli med en sådan hastighet, att studenten glömde eller rättare sagt inte kunde stanna upp och reflektera över vad de läste om eller vad som upplevdes (Trondman, 1994). Språket, föreläsningssalarna och det som försiggår mellan de inblandade, är accepterat och inte ifrågasatt. Eftersom detta har fortgått under så lång tid har det blivit en kultur som skall accepteras och som inte kan ifrågasättas. Många gånger kan det kännas som om man redan skall förstå och då tänker man inte att det är en rättighet att förstå. Läraren är där för studentens skull och inte för att läraren skall kunna visa allt han kan. Därför borde eleverna få bestämma nivån för sin egen förståelse (Berner, m.fl., 1977).

Den gemensamma nämnaren blir istället språket i den nya världen. Studenter med arbetarklassbakgrund känner att språket är ett hinder under den första tiden. Både när det gäller människor och litteraturen. Detta är särskilt tydligt hos de äldre resenärerna. Utan den nya världens språkbruk blir det svårt att förstå böckernas och föreläsningarnas innehåll, svårt att kommunicera med andra och därmed svårt att bli en del av det nya. I första hand ligger svårigheten i mötet mellan lärarna och kurslitteraturen där språket uppfattas som ett hinder. Tillgången av ett mer abstrakt språk, ger möjligheten till att utveckla ett nytt och annorlunda tänkande (Trondman, 1994).

METOD

I det här avsnittet diskuteras vilka metoder som vi använt oss av under det gångna arbetet och varför dessa använts.

KVALITATIV METOD

Det som kännetecknar kvalitativ metod är närheten till enheterna i undersökningen, ett försök görs att se det fenomen som studeras, inifrån. Genom detta skapas en djupare och mer fullständig uppfattning om det som valts att undersökas. Detta betyder att undersökningen präglas till stor del av forskaren själv. Kvalitativ forskningen syftar till att få en bättre förståelse av vissa faktorer (Holme, m.fl., 1997).

När en kvalitativ undersökning görs betyder det ett direkt möte med objektet för undersökningen och detta sker ansikte mot ansikte. Detta ger en grogrund för social närhet och tillit mellan forskaren och personen i fråga. Man får på så sätt ta del av personens vardag och får därigenom en hel del information utöver vad man skulle om man inte träffade objektet. Det är mycket viktigt att en sanningsenlig och riktig återgivning av det som sker ges. För att detta ska möjliggöras måste forskaren vara neutral och objektiv. Rapporten bör vara så detaljerad som möjligt med t.ex. handlingar, aktiviteter och dylikt, detta för att förståelsen, av de förhållanden som undersökts, ska bli tydlig. Direkta citat bör också tas upp som visar individens eget uttryckssätt (Holme, m.fl., 1997).

KVALITATIV INTERVJU

Kvalitativa intervjuer brukar kallas *djupintervjuer*. Det är viktigt att den som intervjuar närmar sig sina samtalspartner både med närhet, distans, överblick och självkritisk distans. Forskaren bör också ha en hel del kunskap och förtrogenhet med ämnet som ska undersökas och om intervjuobjektet (Wallén, 1993). Intervjuaren bör också vara flexibel, vilket betyder att denne kan ändra frågornas ordning, ta bort vissa frågor som intervjuobjektet redan svarat på och ställa följdfrågor under intervjuens gång. Detta kräver att intervjuaren är väldigt observant och koncentrerad och att han/hon inte glömmer några frågor samt att han/hon verkligen lyssnar till vad den medverkande säger (Holme, m.fl. 1997). Därför kan det också vara bra att det finns två eller flera närvarande vid intervjutillfället, så att man inte går miste om något. Två personer uppfattar mer än en.

Det är också viktigt att den som blir intervjuad ställer upp frivilligt och att ha inblick i vad han/hon ställer upp på. Att den medverkande känner sig trygg i situationen är också en faktor att tänka på eftersom det ibland kan bli väldigt personligt. Detta kan underbyggas med att den som intervjuar tänker på var, när och hur denne gör intervjun. Att det är en bekväm hemtam miljö, att personen inte känner sig stressad eller pressad (Holme, m.fl., 1997).

Då intervjuerna gjordes, bandades allting som sades. Detta skedde av rent praktiska skäl och för att vi ansåg det som det bästa sättet att fånga in så mycket information som möjligt. Vid bandupptagning är det viktigt att utskriften av intervjun görs så snart som möjligt, detta för att kunskap om sammanhanget troligen finns, vilket möjliggör att kommentarer kan skrivas medan de är färska i minnet. Den personen som gjort intervjun är därför den som också bör skriva ut den. Intervjuerna ska skrivas ut så nära talspråket som möjligt (Wallén, 1993).

INFORMATIONSSINSAMLING

För att hitta litteratur till ämnet vi valt började vi söka i samkatalogen i Lolita biblioteket. Sökorden vi använde oss av var: rekrytering, klasskillnader, studievanor och social skiktning. På detta fick vi en hel del träffar som vi bestämde oss för att titta närmare på. Utifrån den litteratur vi funnit genom dessa sökningar, valde vi så ny och aktuell litteratur som möjligt och sedan inriktade vi oss på svensk forskning som hade relevans för ämnet vi valt. Vi pratade även med vår handledare och med en universitets lektor (Pitor Szybek) varifrån vi fick en del tips kring litteratur som vi kunde använda oss av. Vi upptäckte att det fanns en hel del skrivet i ämnet, men att det fanns mindre skrivet om själva mötet med universitet, som vi var extra intresserade av.

Vår handledare tipsade oss om att Lunds universitet gjort en enkät undersökning kallad Studentbarometern - vi sökte därför på Internet i sökmotor Spray efter detta. Hittade därifrån fram till Lunds universitets utvärderingsenhet och Ewa Fasth, som vi kontaktade per telefon och per e-post. Efter att ha fått tag på Ewa Fasth bestämdes ett möte på utvärderingsenheten. De hjälpte oss med att få tag i 1997 års Studentbarometer samt informerade oss om undersökningen de höll på med i ett närliggande ämne.

Vi gjorde därefter en hel del sökningar med hjälp av Internet på Statistiska centralbyråns hemsida (www.scb.se) och på Högskoleverkets hemsida (www.hsv.se) där vi fann en hel del matnyttig information, arbetsrapporter och statistiska data. Vi e-postade även dessa och fick svar, innehållande viss intressant information. Högskoleverket informerade oss om bl.a. att Södertörn och Malmö högskolor var de som kommit längst med att rekrytera studenter från studieovana miljöer. Vi försökte därför kontakta dessa två högskolor, dels per e-post och dels telefonledes. De mottog våra förfrågningar, men tyvärr fick vi ingen information från dessa utan fick förlita oss på den information som fanns tillgänglig på deras hemsidor (www.mah.se och www.sh.se) och vad vi kunnat hitta på Högskoleverkets hemsida. Vi använde oss därefter vid flertalet tillfällen av Högskoleverkets hemsida, denna hade vi stor användning av.

UTFORMNING AV INTERVJUFRÅGOR

Intervjufrågorna eller intervjuguiden, bör inte vara för standardiserad, detta för att det inte ska bli för stor styrning från intervjuarens sida. Den medverkande ska styra samtalet i hög grad. Dock ska personen som intervjuar ha skrivit en slags manual, denna behöver han/hon inte följa slaviskt, utan den ska vara en handledning så att de områden som ska undersökas täcks av samtalet. Under intervjuens gång kan det ofta dyka upp idéer och tankar som leder till att punkter i manualen fördjupas (Wallén, 1993, Holme,

m.fl., 1997). Vad gäller frågorna för intervjun finns en hel del rekommendationer om hur de bör utformas. Svåra eller främmande ord är inte lämpliga att använda, detsamma gäller för fackuttryck, negationer, förutsatta frågor samt ledande frågor. Frågorna bör inte heller vara för långa (Patel och Davidsson, 1991). Detta kan till stor del undvikas, men om inte detta går, finns det möjlighet att göra förklaringar under intervjuens gång, eftersom forskaren själv är närvarande vid intervjun.

Arbetet med intervjufrågorna inleddes med att diskutera om en preliminär intervjuguide, därefter skrevs ett första utkast. Vi besökte även Eva Fasth vid Utvärderingsenheten på Lunds universitet för att få tips och råd till relevanta frågor eftersom hon skrivit en doktorsavhandling som behandlar ett liknande ämne. Sedermera gjordes en revidering av den preliminära intervjuguiden. En hel del frågor togs bort och en del tillkom. Ett antal grundfrågor valdes att utgå ifrån med tillhörande underfrågor eller nyckelord. Dessa frågor följdes till viss del under intervjuerna, dock behövdes inte alla frågor ställas eftersom svar på en del av dem gavs spontant. Det skrevs ett fåtal extra frågor, ifall den medverkande skulle vara allt för fåordig eller om det skulle upptäckas att det inte gavs svar på de frågor som redan ställts. När vi var nöjda med vår intervjuguide lämnades denna in till vår handledare för godkännande.

VAL AV INTERVJUPERSONER

Efter samråd med vår handledare bestämde vi oss för att nio personer var ett lämpligt antal att intervjua. Detta för att urvalet skulle bli så stort som möjligt, men ändå inte för många så vi skulle hinna klart under utsatt tid. Det viktigaste kriteriet för dessa var:

1. Att de studerade vid Lunds universitet
2. Att de har föräldrar som inte studerat vid varken universitetet eller på gymnasiet dvs. de har grundskoleutbildning eller lägre.

Förutom detta lades stor vikt vid att hitta personer som läste vid olika fakultet och hade en varierande bakgrund förutom dessa två grundkriterier. Detta kunde vara ålder, kön, nivå på nuvarande studier och om de har barn/familj eller inte. Detta gjordes för att vi ville ha så många olika erfarenheter som möjligt. Vissa av intervjupersonerna var personer vi redan kände eller som någon i vår närhet redan kände. Vi skickade även runt en intresselista på tre utbildningar, dessa var Politicians Magisterutbildningen, Arkitektutbildningen och Socionomutbildningen.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT VID UTFÖRANDET AV INTERVJUER

Vi började med att kontakta intervjupersonerna vi samlat ihop per telefon, för att bestämma tid och plats. Då informerades de också om att vi skulle banda intervjuerna och ingen av intervjupersonerna hade något att invända mot detta. När vi kontaktade dem var vi noga med att bestämma en plats som kändes bekväm och hemtam för intervjupersonerna - de fick i alla nio fallen bestämma vilken plats som kändes bäst för dem att utföra intervjuerna på. Många gånger var detta respondenternas hem institutioner. På plats försökte vi hitta en så avskild plats som möjligt för att inte respondenten skulle känna sig obekvämt, men också för att bandupptagningen skulle bli av så god kvalitet som möjligt. Innan vi började intervjuerna informerades de om att vi

skulle behandla alla data helt konfidentiellt och att de skulle förbli anonyma. Efter detta ställde vi ett antal bakgrundsfrågor så som ålder, program eller kurs de studerar vid och efter detta sattes bandspelaren på.

Intervjuerna utfördes med hjälp av intervjuguiden vi tidigare skrivit men vi höll oss väldigt fritt till dessa frågor - denna var mest till en hjälp för oss så att vi inte glömde att fråga något. Alla intervjuerna utfördes under väldigt avslappnade former och respondenterna verkade inspirerande av frågorna vi ställde. Vid alla intervjuerna var det två personer närvarande förutom intervjuobjektet, en person som ställde frågorna och en som antecknade under intervjun. Intervjuobjekten hade ingen önskan att läsa igenom våra intervjuutskrifter, men flera frågade efter att få läsa uppsatsen. Detta mycket på grund intresse av det ämnet vi valt att skriva om.

BEARBETNING AV INTERVJUUTSKRIFTER

När bearbetning av intervjuutskrifter sker, bör ett antal kriterier tas i betänkande innan analysen av materialet tar vid. Nyckelordet är att tolka, detta kan ha olika meningar, men betyder att den som intervjuar har ofullständig information som denne vill forma till en helhet. Det kan även tas fasta på innebörder i kroppsspråk, tonfall, situationer, samtalsformer och livsstilar. Tolkningen gäller innebörder i samtalet, genom att inordna detta i tidigare kunskap skapas förståelse, vilket leder till förmåga att tolka ett större sammanhang (Wallén, 1993).

Intervjuaren måste vara observant och förstå tolkarens roll som medskapare. En situation kan uppfattas på skilda sätt. Likväl kan avsändare och mottagare tolka texten olika. Personen som intervjuar använder sig själv som "instrument" och det är därför viktigt med god självkunskap samt självreflektion (Wallén, 1993).

Eftersom vi bara hade nio intervjuer var det inget problem att bearbeta dessa. Dessutom var utskrifterna väldigt väl genomförda, intervjupersonerna hade svarat på det vi frågat och sällan frångått ämnet. Detta gjorde att det var väldigt lätt att skriva resultatredovisningen med utgångspunkt från utskrifterna. Intervjuerna följde fem teman och så gjorde även resultatredovisningen, detta underlättade också bearbetningen.

RESULTATREDOVISNING

I detta avsnitt kommer resultatet av våra intervjuer att presenteras. Vi kommer lyfta fram vad som varit tongivande, men också det som stuckit ut och inte stämt in i helheten. Vi har delat upp dem i fem olika överskrifter eller teman för att göra det mera överskådligt, men dessa fem kommer många gånger falla in under varandra, eftersom allt hänger samman och har att göra med varandra.

SOCIALA FAMILJEBAKGRUNDENS PÅVERKAN

Alla personerna vi intervjuat upplevde att deras föräldrar inte kunde sätta sig in deras studier och att de inte kunde diskutera med sina föräldrar om de hade problem med studierna - hade de problem diskuterades detta oftast med vänner som läste samma sak som dem eller med en partner. Föräldrarna brukar fråga hur det går var det vanligaste svaret, men eftersom de inte gått på universitetet själva har de ingen möjlighet att sätta sig in djupare i barnens studier. Två personer sade att de inte ville diskutera för mycket med sina föräldrar eftersom de var rädda att de skulle visa sig viktiga och att föräldrarna skulle känna sig underlägsna dem. De undvek detta eftersom de respekterade sina föräldrar. Dock tyckte alla de intervjuade att de får stöd och att deras föräldrar i många fall är glada och stolta att de studerar vid universitetet. I några fall poängterades detta med att föräldrarna ville att de skulle uppnå något bättre än de själva gjort, att ha möjlighet att få ett bättre jobb när de avslutat sina studier. Studierna är en möjlighet och en chans till ett bättre liv. Ofta är det den ena av föräldrarna som intresserat sig mer för att barnet ska läsa vid universitet. Ingen uttryckte en önskan om att de ville att föräldrarna skulle engagera sig mer.

Vad gäller ekonomiskt stöd så förekom detta, men ofta bara i nödfall eller när det var akut kris. Ett par fick lite pengar under juni innan första lönen från sommarjobbet kommit. Några fick i huvudsak inget ekonomiskt stöd, utan klarade sig med studiestöd från CSN och sommarjobbade under sommaruppehållet.

Alla de intervjuade, utom en, trodde att det hade varit lättare för dem om deras föräldrar studerat vid universitetet. Detta skulle framförallt hjälpt och förberett dem inför det första mötet och den första tiden på universitetet. Föräldrarna hade då kunnat berätta hur det går till på universitet istället för att de, som nu, känt att de fått klara sig själva i mångt och mycket. Någon trodde även att hon skulle börjat studera tidigare, ifall hennes föräldrar själva studerat på universitet. Ett flertal uttryckte även att de tror att de hade haft lättare för det akademiska språket, om deras föräldrar varit högre utbildade. En person uttryckte detta väldigt tydligt:

"Jag kommer från en helt annan kontext, med ett helt annat språkbruk och helt andra vanor. Men nu har jag hamnat någonstans mittemellan... Jag tillhör inte den akademiska eliten och jag passar inte i den arbetarklass jag kommer ifrån... utan jag hoppar lite fram och tillbaka... Jag tror inte det blir lyckat... någonting av det... Antingen förstår jag båda två varianterna eller så förstår jag att jag inte förstår någon av dem..."

Den personen som inte trodde det skulle varit lättare om föräldrarna haft en akademisk bakgrund sade att det bara skulle lett till att han hade fått mera press på sig, föräldrarna skulle ha förväntat sig att han skulle uppnå vissa resultat och detta skulle påverkat honom negativt. Nu var det inte så, utan föräldrarna var glada att han studerade och att han gjorde någonting med sitt liv överhuvudtaget.

LÄNGTAN TILL EN ANNAN "VÄRLD"

Alla de intervjuade utan två, hade haft ett uppehåll mellan gymnasiet och när de började vid universitetet. En stor del hade läst på Komvux, de flesta hade jobbat, ett fåtal hade varit ute och rest. Anledningen till att de började läsa på universitetet var i många fall att de ville få ett bra arbete, de ville inte jobba på ett fabriksgolvet eller stå i kassan på Konsum. De flesta hävdade att de också börjat läsa för att de verkligen var intresserade av det de valt att studera och för att de ville förverkliga sig själva. För en majoritet av intervjugruppen var det ett naturligt val att börja vid universitetet. De hade lätt för att läsa och var kunskapsstörstande, de hade vad man kallar "läshuvud". Så här uttryckte en intervjuperson med barn varför hon började studera:

"Funderade på om det inte fanns någonting annat än att arbeta? Jag ville samtidigt vara en bra förebild för mina barn och tillfället gavs på 90-talet, då jag blev uppsagd. Jag fick en möjlighet att komma loss och samtidigt möjligheten att vara en slags förebild för mina döttrar. Jag såg läsandet som något positivt, då jag alltid klarat av att läsa. Det har alltid gått bra för mig. Det har gjort att jag känner ett starkt självförtroende och samtidigt skapat mig en vana att studera och att tycka om det. Två saker har motiverat mig - det ena har varit mig själv och det andra har varit mina barn."

På frågan om de blivit påverkade av någon att börja studera vid universitetet, svarade de flesta att de till största delen var deras egen förtjänst. I vissa fall hade de blivit påverkade av sina föräldrar som velat att de skulle läsa, eftersom de inte själva fått chansen. En intervjupersons mamma ville att han skulle börja läsa pga. hans astma. Han skulle inte behöva jobba i stålverket, där nästan alla jobbar där han kommer ifrån. En annan hade en lärare som påverkat honom väldigt mycket och en tredje har en mamma som ville att han skulle börja så han skulle trivas, må bättre och ha möjligheten att få ett bra jobb i framtiden.

MÖTET MED UNIVERSITETET

De flesta av de intervjuade tyckte att det var mycket spännande att börja på universitetet, samtidigt som de var väldigt nervösa. Merparten upplevde de första dagarna som skrämmande.

De som läste samhällsvetenskapliga ämnen, upplevde det akademiska språket som väldigt svårt och annorlunda. Alla uppfattade språket som det svåraste, något som man inte var van vid. De kände också att de inte visste riktigt vad som krävdes av dem och vad föreläsarna var ute efter. De tyckte också att det var väldigt annorlunda mot gymnasiet.

Kallt och opersonligt är två ord som många använde sig av när de beskriver sin första tid på den samhällsvetenskapliga delen av universitetet. De samhällsvetenskapliga nybörjarstudenternas upplevelser var väldigt samstämmiga, de tyckte det var väldigt annorlunda och svårt i början. Omtumlande, chockartat, ytligt och att de inte fattade någonting. En del lade ner mycket tid i början och läste väldigt mycket, plöjde all

kurslitteratur från pärm till pärm, utan att veta riktigt vad det hela gick ut på. Så här sade en kvinna när vi frågade henne om den första tiden på universitet:

"Skräckblandat... omtumlande... annorlunda retorik... språkbruket där var svårt... Jag pendlade 11 mil varje dag till universitetet och det var väldigt omtumlande... Jag förstod inte så mycket ifrån början... jag försökte bara att läsa i början och tänkte: vad vill dom, vad säger dom, vem är jag, vad vill jag... ? Vi var fler arbetarbarn och det var någon som sa att vi måste använda ett lättare språk... för jag förstår inte... det kändes skönt att det inte bara var jag som hade problem... Implicit och explicit... va fan betyder det? Jag kommer ihåg att jag satt tyst hela tiden, för jag kände mig så dum... tyckte inte alls att jag hörde hemma egentligen..."

De samhällsvetenskapliga intervjupersonerna upplevde den första tiden på universitet annorlunda, mot de som läste arkitekt utbildningen eller civilingenjörs utbildningen. De två sistnämnda grupperna uttryckte inte alls samma svårighet med det akademiska språket och att de inte förstod något. Någon tyckte till och med att det var enkelt och att han hade det lättare än sina medstudenter. De var mycket mera positiva och kände inte samma vilshenhet utan tyckte att det var jättebra och trivdes från första början. Två av de arkitektstuderande tog upp inskolningen som mycket trevlig och jätterolig. En intervjuperson mindes att hon varit rädd för att vara äldst i klassen. Dessutom trodde hon att det var bra att hon läst på Umeå universitet, eftersom de där är mindre traditionsbundna och studentikosa. Detta kan ha gjort att det "andra mötet" med Lunds universitet gått mer smärtfritt.

Det tog ett tag att komma in i själva studierna - de flesta har angivit en termins tid innan de kände att de visste vad det hela handlade om och hur de skulle förhålla sig till studierna.

Mötet med lärarna upplevdes väldigt opersonligt. De vågade inte fråga något, de har i många fall aldrig pratat med lärarna och detta mycket för att de hade/har väldigt stor respekt för sina lärare. Mötet med de medstudenter upplevdes i de allra flesta fall som något positivt. En person kände sig lite utanför, som om han inte hörde ihop med de andra, detta lossnade dock efterhand när han upptäckte att de andra hade ungefär samma attityd som honom själv.

På frågan om de hade svårigheter med att hänga med i undervisningen när de började sina studier svarade flertalet att de inte hade det. Detta berodde mycket på att de läste väldigt intensivt den här första perioden och vissa hänvisade även till att de hade gott läshuvud. Dock kände alla sig pressade och stressade utom en. Ofta lossnade detta efter att de klarat den första tentan. Personen som inte kände sig pressad eller stressad tyckte att det var väldigt lätt, detta berodde på att han redan läst nästan allt som togs upp under den första tiden på universitetet på gymnasiet och därför låg före sina medstudenter i undervisningen. En lite äldre intervjuperson berättade att han haft problem med att man använde datorer i undervisningen och att detta fortfarande vållade problem för honom.

Vi ställde även en fråga om hur de upplevde undervisningsformerna på universitetet. Här var det ganska vitt skilda svar. En person tyckte att det var perfekt eftersom han

älskar föreläsningar - "när någon står och talar och förklarar" som han uttryckte det. En annan tyckte inte om de klassiska föreläsningarna med ett stort antal åhörare, detta kändes väldigt kallt och ytligt och skapade ett väldigt stort avstånd mellan föreläsaren och de studerande och påminde om korvstoppling hävdade även samma person. Någon sade att det var mycket svårare än på gymnasiet, eftersom det var mer konkret fakta och att man visste vad föreläsaren var ute efter där, här blev man verkligen tvingad till att tänka själv. Ett flertal ville ha mer grupparbeten och mindre klassiska föreläsningar, eftersom man blir isolerad när man har föreläsningar och sitter hemma själv och skriver. Flertalet tyckte att det är en ganska förlegad och klassisk form, som i många fall blir för monotom och tråkig i längden. De skulle föredra att ha lite mera variation i form av tex. gruppövningar.

En annan fråga var om de kunde känna att de kom från en annan familjebakgrund än de flesta av de medstudenter. Detta var det inte så många som hade reflekterat så mycket över detta, men att de tänkte på det ibland när man diskuterade referenser eller hörde att någons förälder jobbade på UD. Dock tyckte majoriteten att detta inte var något negativt, utan bara annorlunda. Det var två personer som uttryckte sig lite mera nyanserat:

"Så här i efterhand kan jag känna att hur mycket jag än pluggar eller har pluggat, så känner man sig lite utanför... man känner sig utanför..."

"Dom hade mer pengar och så har det varit länge! Det innebär att jag inte kan vara med på lika mycket, jag kan inte gå ut och äta eller gå och fika lika mycket som dom. Min status var att jag kunde mycket istället..."

DEN SOCIALA SITUATIONEN BREDVID STUDIERNAS

Alla de intervjuade trivdes med att studera vid Lunds universitet. En person tillade dock att det samtidigt kändes som att universitetsvärlden är en liten kokong där man har för liten förankring till verkligheten. De flesta var inte alls engagerade i studentlivet men två stycken svarade att de deltog lite sporadiskt, detta gällde främst under den första terminen på universitetet.

Vi frågade också vilka de umgicks med på sin fritid. Majoriteten hade kvar sina gamla vänner från gymnasietiden men umgicks också med människor som studerade samma sak som dem. Vännerna bestod både av människor som studerade eller hade studerat och sådana som inte läst alls. Flertalet studerade ensamma till största delen och delade tankar och upplevelser i samband med studierna med sina studiekamrater och till viss del med andra vänner eller eventuell partner.

De flesta arbetade inte vid sidan av studierna men alla jobbade på sommarloven. Två personer hade extra jobb bredvid studierna.

AMBITIONER OCH MÅL

Hälften av de intervjuade var målinriktade med sina studier. Detta gällde framförallt de som var lite äldre och som hade gjort något mellan universitetsstudierna och gymnasiet. Denna grupp vill gärna prestera något extra, gärna spetsa sina betyg och verkligen lära sig något. Så här sade en lite äldre studerande:

”Andra säger att jag är väldigt disciplinerad... Jo, jag vill gärna klara av det här! Jag vill skaffa mig så mycket kunskap att jag kan känna att jag är duktig på det jag gör... Om detta är en kurs med bara IG och G, så är inte betygen det viktigaste... utan jag är ute efter den samlade kunskapen...”

Merparten av de intervjuade hade aldrig missat en tenta. De personerna som nyligen påbörjat sina universitetsstudier och som var yngre satte gärna ribban lite lägre, de kände sig för lite och var ofta nöjda med att klara sig igenom.

Målet med utbildningen för de intervjuade var inte i något fall att få ett välbetalt jobb i första hand, utan att utvecklas och få ett jobb att trivas med och stimuleras av. Andra mål var att doktorera eller forska. Att komma på vad de skulle bli var ett annat svar vi fick av en intervjuperson. En annan svarade att målet var i första hand självförverkligande - att klara studierna, det arbete detta leder till spelade inte så stor roll för denne.

Till sist vill vi lägga in ett citat som en kvinna sade i slutet vid intervjun när vi frågade om hon hade något att tillägga:

”Nu när jag har läst så länge, är jag den som talar mest... till somligas ve och fasa... Jag kommer aldrig att be om ursäkt för att jag pratar mycket... Jag har kämpat mycket för mitt språk och mitt analytiska kunnande som jag har nu! Det kan vara provocerande när man talar mycket som tjej... men då säger jag: Fuck them!”

RESULTATDISKUSSION

SOCIALA FAMILJEBAKGRUNDENS PÅVERKAN

Att vår familj och våra föräldrar påverkar oss är inget nytt och det är heller ingen slump att endast 20 procent av de som studerar vid Lunds universitet har arbetarbakgrund. Därför kan det vara intressant att de nio personer vi intervjuat, med föräldrar som inte har läst vid universitetet, känner att deras föräldrar inte kan sätta sig in i deras studier. Även i Trondmans undersökning visade sig att föräldrarnas utbildning är en ovärderlig resurs i uppväxthemmets vagga och har väldigt stor betydelse för barnens utbildningskarriär. Att föräldrarna har en sämre förmåga att sätta sig in i vad det betyder

att läsa vid universitet och att de ofta har en lägre konsumtion av facklitteratur. Så här svarade en intervjuperson när vi frågade om hon tyckte att hennes föräldrar kunde sätta sig in i hennes studier:

"...nej... det tror jag inte... Visst vill dom... men...nej, det tror jag inte... Dom vet i stora delar vad det handlar om... Jag respekterar mina föräldrar jättemycket... på alla sätt och vis, men när vi diskuterar sätter dom det på extrem individuell nivå... medan jag försöker föra den på en metanivå och då blir det... Jag vill inte föreläsa för dom, utan brukar ge med mig och säga: Ja, du kanske har rätt! Jag vill inte förnedra min pappa som bara har läst sex år i grundskolan... Hah du, jag vet bättre än vad du gör..."

Här ser vi också att det kan vara ganska svårt att diskutera sina studier med föräldrarna, man är helt enkelt rädd för att de ska känna sig dumma. Det visade sig också i undersökningen att det var flera som hade liknande känslor som intervjupersonen här ovan. Detta gör det givetvis svårare för dessa studenter, de får ingen naturlig guidning in i universitetsvärlden, de har i många fall inte någon aning om vad som förväntas av dem och vad som kommer möta dem och i många fall kan de inte diskutera detta med sina föräldrar. Detta är något som majoriteten av de intervjuade helt håller med om. De uttryckte i intervjuerna att de tror det varit lättare för dem att studera vid universitetet om de hade haft en annan bakgrund. Här kommer ett exempel på vad en intervjuperson sade om detta:

"Ja, då hade dom kanske kunnat hjälpa mig med mina studier. Jag är uppvuxen på landet, så där existerar inte språket ...och jag har alltid haft svårt för ord. Men föräldrarna kan ju ge en uppmärksamhet ändå och det är kanske det man behöver. Dom kanske kan förbereda en inför universitetsstudierna ...om de haft kunskaper som behövs på universitetet. Dom hade kunnat berätta hur det går till, men jag har istället alltid fått klara mig själv.."

Därför är det extra viktigt, om nu universiteten vill rekrytera fler studenter från den här gruppen från ovana studiemiljöer, att de omformas och anpassas så även dessa känner sig mer välkomna och kan finna sig till rätta. De nyligen gjorda utredningarna har ju också visat på att detta behöver göras. Detta kommer också göra att det pedagogiska mervärdet ökar, universitet tjänar på att ha en student sammansättning som är heterogen dvs. att det finns olika intressen, värden och förmågor representerade på universitetet eftersom så är det ute i det verkliga samhället. Alla kommer att tjäna på det i ett längre perspektiv.

Vad gäller ekonomiskt stöd utifrån (här räknar vi inte in studiemedel) får de väldigt lite ekonomiskt stöd. Om det var akut eller i speciella nödfall så ställde föräldrarna upp, var det gällande svaret vid intervjuerna. Detta beror antagligen på att föräldrarna till dessa studenter tjänar mindre än vad föräldrar som är akademiker gör. Därför är det heller inte konstigt att den här gruppen av studenter oftare frågar efter att låna kurslitteratur, att få gratis tillgång till datorer och utbildning i att använda datorer (se avsnitt om redovisning av kunskapsläget). Detta kan ses som något oviktigt i sammanhanget men i vissa fall kan det var väldigt viktigt eftersom datorer och hur man använder dem får en allt större plats i undervisningen vid dagens universitet. Vet man då inte hur man använder dem och inte själv har råd att skaffa sig någon kan man få stora problem. Detta gavs det vid en

intervju uttryck för, då en lite äldre student inte hade någon erfarenhet av datorhantering och detta blivit ett problem för honom då det ofta förekom datorer i undervisningen.

LÄNGTAN TILL EN ANNAN ”VÄRLD”

Om vi blickar några årtionden tillbaka i tiden finner vi en mer markant indelning av klasser i Sveriges samhälle, vilket skapade svårigheter för vissa grupper att ta sig in på universiteten och att uppnå självförverkligande. Men Sveriges samhälle har förändrats under åren och idag anses det nästan som en självklarhet, att alla ungdomar i hela landet, skall fortsätta sina studier vid gymnasieskolor och detta innebär också att de i sin tur lättare finner motivation till att ta sig an studier vid ett universitet. Givetvis har samtliga av våra intervjupersoner gymnasiekompetens, men det visade sig att anledningarna till vidare studier på Lunds universitet har varierat.

Tillsammans med den längtan man har till den annorlunda och akademiska ”världen”, är att man har växt upp under förhållanden där man funnit något typ av stöd. Sen om det är föräldrar, släktingar, vänner eller någon annan vuxen, så verkar det som om man behöver någon typ av sporre till inträdet i den akademiska miljön. De som har blivit klassresenärer kommer inte sällan från familjer med stora förhoppningar om att barnen skall bryta sig loss från ett liv i arbetarklassen. Stödet från någon utomstående eller nära och den egna längtan, är ett startskott för många.

Föräldrarnas stöd har för de allra flesta varit en utlösande faktor att påbörja universitetsstudier, detta i form av förhoppningar och beundran för den blivande studenten. På denna nivå har de intervjuades föräldrar svårigheter att sätta sig in i universitetsstudierna, trots det ansåg ingen av de intervjuade att stödet varit för litet. Detta har ändå varit tillräckligt för att han/hon skulle ta sig an högre studier. Detta startskott, den egna längtan och tillfälligheter har en av intervjupersonerna uttryckt väldigt väl:

”En blandning av allting... mina föräldrar har alltid velat att jag skulle läsa, eftersom jag har ett extremt gott läshuvud... storkonsument av böcker... och jag ville själv förstås...

Tillfället gavs -94, då det var ont om jobb och jag bara fick praktikplats... och man fick inte mycket pengar heller... Nej, det var en självklarhet att jag skulle plugga vidare, det var ingen fråga om den saken...”

Studenter med arbetarklassbakgrund har en högre medelålder på universiteten och många gånger har de praktiserat någonting mellan studierna på gymnasiet och sina universitetsstudier. Detta kan emellertid leda till att man har fått tid att mogna och känna efter vad det är man egentligen vill. Detta ger samtidigt en djupare förståelse och en starkare värdesättning av de stundande studierna. En av våra resenärer har blivit påverkad av en lärare och därmed blivit positivt inställd till sina egna studier samband med detta.

Många gånger har beröm och uppmuntran under uppväxttiden givit resenären en tilltro på sig själva. Med detta i ryggsäcken och förmågan att glädjas över de egna studieframgångarna, ger individen en positiv bild av universitetet i framtiden. Denna

upplevelse kan kopplas till självförtroendet, detta behövs för att man skall tro på sig själv i samband med studier.

Det som ligger till grund för alla de som vi har intervjuats är ändå den djupa känslan av att vilja uppnå självförverkligande genom studierna. Att få ta till vara på den kunskapsörst som så länge funnits i periferin och att detta intresse blir en dragningskraft att få tillhöra en grupp med liknande intressen. De kanske till och med känner av den samhällsliga koden (se avsnitt redovisning av kunskapsläget), att man lättare träder bort från fabriksgolvet och in i en elit med hjälp av den akademiska kulturen. Men vi tror att denna längtan efter självförverkligande, är överordnad viljan att ha ett speciellt yrke eller hög lön, för klassresenärerna.

MÖTET MED UNIVERSITETET

Universitetet i Lund visade sig vara en plats som förstärker det kulturmönster och utbildningskapital, för de studenter som har familjer med akademisk bakgrund. Den allra första början av studierna kan klassresenärerna minnas väldigt väl, då känslor av förhoppningar, stolthet och spänning väcktes, men tyvärr även olustkänslor som rädsla, nervositet och ångest.

Det borde uppmärksammas att det på institutionerna förmedlas ett *meddelande* (se avsnitt redovisning av kunskapsläget) och att dess innehåll lättare förstås och blir med större sannolikhet en erfarenhet för de studenter, med föräldrar som har berikat sig med akademiska studier. Den egna trygga sociala bakgrunden bör tonas ner för resenärerna och den akademiska otryggheten blir lätt en kamp för att visa att man duger. Det visade sig att en av de stora tillgångarna som våra intervjupersoner äger, är den starka viljan att klara av studierna och att det kanske är ett sätt för dem att visa sig vara någonting, trots den egna bakgrunden som skiljer sig från den akademiska.

Undervisningsmetoderna varierar på universitetet, men det förekommer mestadels så kallad traditionell undervisning. Det finns många och stora grupper på de olika institutionerna och på det sättet blir det också enklast med stora salsföreläsningar. På dessa föreläsningar får studenterna för det mesta veta vad som är viktigt och sedan skall detta redovisas antingen genom en hemtenta eller genom ett prov. I början av sina studier känner våra intervjupersoner olustkänslor p.g.a. att situationen upplevs som kall, opersonlig och att det infinner sig en distans mellan lärare och elev. Detta avstånd skapar en situation, där den studerande inte vågar fråga sig fram, utan bara sitter och lyssnar:

”När jag började var det enligt klassiska mönster; föreläsning – plugga – tenta... så kallad korvstoppningsmetod... Det känns en aning kallt till en viss del, att det finns en distans mellan elev och lärare. I början var vi typ 80 elever eller någonting sånt, eller nästan uppemot 100 emellanåt och då blir det naturligt ett sådant avstånd... Men detta var bara i början, sedan varierade det i takt med vilken undervisningsmetod man möter... Jag reflekterade inte över det just då, utan jag tänkte att det är väl så här det är och då anpassar jag mig till det!”

Informerande föreläsningar med ett akademiskt språk, som samtliga i salen förväntas förstå, tar ofta plats på universitetet. De intervjupersoner som läste samhällsvetenskapliga kurser, uppfattade språket som väldigt svårförståeligt och det hade tagit dem en termin, och i vissa fall flera terminer, för att förstå. Faran är ju att vissa studenter faller bort bara för att de har föräldrar från arbetarklass som inte talar det akademiska språket och att detta språk ter sig radikalt annorlunda än från den egna ursprungsmiljön.

Våra klassresenärer hade redan från början, inga som helst problem med undervisningen som de deltog i, eftersom de studerade väldigt intensivt den första perioden. I intervjuerna gavs det uttryck för att de efterhand lär sig vad som krävs för att få ett godkänt på en tenta, eller hur lång tid det krävs för att ”råplugga in en tenta”. Därför vill vi ifrågasätta om det blir en fråga om att verkligen lära sig eller om det blir en strävan att bara klara sig igenom kursen? Har universitetet kanske skapat en atmosfär som möjliggör detta beteende, som egentligen borde betraktas som bortkastad tid och pengar?

Istället har de studenter, som även har deltagit vid gruppövningar och en långsammare anpassningstid, funnit detta som en mer stimulerande och bättre studieteknik:

”I Umeå är dom mycket mer annorlunda än i Lund... i Lund är det mycket mer det akademiska språket... och lite distans till elever... och det var det inte i Umeå. Upplevelsen i Umeå och lärarna där är bra, för annars kanske jag hade blivit skrämmd vid mötet med Lund?”

De studenter som studerade på Lunds tekniska högskola och som hade praktiserat liknande ämnen på gymnasiet (naturvetenskaplig och teknisk inriktning), kände att gymnasie- och universitetsstudierna gick i linje med varandra och den ena blev istället en utveckling och förstärkning av den andra. På så sätt spelar det stor roll vad man väljer för inriktning i gymnasiet, för hur man sedan kommer att uppfatta och klara av studierna på universitetet. De tar det erfarna från gymnasiet och applicerar det på sina universitetsstudier, och om dessa två inte överensstämmer kan studierna uppfattas som komplicerade och obegripliga. I sin tur spelar det samtidigt en stor roll, vad man väljer för ämnen som förser den studerande med konkret fakta i grundskolan och högstadiet, så att man får tillgång till ”de skor” som krävs för en vidare vandring och eget tänkande från gymnasiet och vidare till universitetet.

I samband med det akademiska språket, finns det även en djupare förståelse och ett annorlunda tänkande, kring ett kursmaterialet. I början av sina studier, trots att vissa av intervjupersonerna ansåg att de förstod det akademiska språket, kunde de inte finna den djupare förståelse som måste finnas och de kände att de inte riktigt visste vad som förväntades av dem och hur de skulle förhålla sig till studierna.

Här var skillnaden i uppfattning stor, mellan de som läste kurser och de som läste program. De studenter som läser program får en större helhet och förståelse kring sitt lärande och får också tid att mogna i takt med sitt ämnesval, medan de studenter som istället läser kurser känner sig avskilda från verkligheten. Några intervjupersoner har känt att dom vill ut i verkligheten och prova om det de har lärt sig i teorin, fungerar i

praktiken. I de flesta fall finns denna empiriska undersökning redan i programmets olika delkurser.

Kurserna upplevs också att vara pressade med fakta som skall läras in på kort tid, och på många institutioner, på ett traditionellt sätt:

”En fullständig shock... fruktansvärt... Jag började att läsa statsvetenskap och det gick åt helvete... jag klarade poängen... men upplevelsen gav mig panik... Jag förstod orden och jag förstod språket, men jag förstod inte vad det var vi skulle lära oss... Mina medstudenter, med mer erfarenhet, tyckte synd om oss nybörjare... Vid föreläsningarna förstod man inte vad som blev sagt... vi matades med fakta kändes det som... Det är stor skillnad mellan Komvux och universitetet. Jag frågade t.o.m. en lärare om hjälp, men han ville inte tappa masken och visa sig förstående. Det slutade med att han istället briljerade över hur snabbt han själv kunde läsa en bok... Man kan säga att jag kom in i systemet under den tredje terminen och då blev allting mycket lättare...”

Om studenterna klarar av prövningarna och tillägnar sig det akademiska språket får de i gengäld nya erfarenheter och nya intellektuella redskap, vilket blir ett steg i det egna självförverkligandet. Vi kunde inte finna någon oro hos, våra klassresenärerna, att de inte skulle klara av studierna eftersom dessa fick högsta prioritet, då detta gäller ett liv och en framtid.

DEN SOCIALA SITUATIONEN BREDVID STUDIERNAS

Den sociala situationen bredvid studierna är givetvis viktig för att studenterna ska finna sig till rätta och trivas på universitetet, samt kunna prestera bra resultat och klara sig igenom den valda utbildningen. I Trondmans undersökning (se avsnitt redovisning av kunskapsläget) framkom att grupptillhörighet är del av den här problematiken, det finns ofta en dragningskraft för studenter som kommer från en icke akademisk familjetradition att verkligen få tillhöra och känna tillhörighet i den akademiska världen. När vi gjorde våra intervjuer visade de sig snarare att det inte fanns någon påtaglig längtan mot den akademiska världen. De intervjuade hade ofta vänner som läste samma sak som de, men de hade också hade hållit kvar sina "gamla" vänner från tiden innan universitetet.

Studentbarometerns undersökning har visat att studenter med icke akademisk bakgrund deltar mindre i studentlivet. Detta stämde mycket bra överens med vad våra intervjupersoner svarat. De engagerade sig väldigt lite i studentlivet (om ens något). Detta kan ha sin naturliga förklaring eftersom de här studenterna ofta är lite äldre och har därför "växt ifrån" den typen av aktiviteter. Dessutom har de antagligen inte lika stort behov av att skaffa sig vänner, eftersom de redan har en etablerad grupp av vänner (som man ofta har om man är lite äldre) - ofta en etablerad partner och ibland barn.

Dock måste det vara bra för dessa studenterna som kommer från den här typen av hem att ha erfarenheter från dels akademiker världen och dels från den vanliga arbetarvärlden som de är uppvuxna i. Detta måste göra att de efter avslutad universitetets utbildning har lättare att klara sig inom båda "världarna" och att

kommunicera och samarbeta med personer som kommer från olika bakgrunder. Detta borde bli en tillgång för dem.

"Till viss del... det tar längre tid att komma in i universitetsvärlden... man har kanske sämre självförtroende inför personer med bättre utbildningar... Samtidigt kan det vara positivt att man växt upp med och lärt sig ett annat språk... som är viktigt att kunna... det märkte jag när jag jobbade som lärare, när jag mötte elever som gick "bygg", så att man vet någonting om den sidan också... "

AMBITIONER OCH MÅL

Många gånger känner studenter med arbetarbakgrund en känsla av revansch, de vill visa att de kan något och att de är någon, att de är duktiga och dugliga, detta inte minst för de "sina". Ofta är detta en ensam kamp som drivs av egen kraft och stark vilja. De intervjuade gav uttryck för att de ville prestera något extra, gärna spetsa sina betyg och verkligen lära sig något. Här nedan ser vi ett exempel på hur en intervjuperson uttryckte sig när vi frågade henne om detta. Se även citat på sidan 20.

" En sak är säker och det är att jag har haft väldigt höga krav på mig själv! Jag har aldrig missat en tenta! Det hade varit en katastrof! Jag är inte nöjd med att bara ta mig igenom, utan sätter ribban väldigt högt! Vi har G i betygsättningen nu... så då kan man inte satsa på höga betyg. Jag själv sätter ribban, men det kan självklart vara någon typ av indirekt påverkan... "

Dock ser de ofta universitetet som något nytt, spännande, positivt, och givande eftersom här kan deras egna önskningar och intressen komma i centrum. Alla de intervjuade hävdade att de trivdes mycket bra på universitet. Vi fick en stark känsla av att de personer vi intervjuat verkligen ville något med sina studier, att de var genuint intresserade av det de studerade, att det var väl genomtänkt och att de ofta hade ett mål med det de läste. Detta stämde bäst överens med de intervjuade som var lite äldre. Dessa har haft tid att tänka igenom vad de verkligen vill och fått erfarenheter från arbetslivet som gjort att de kunnat göra ett val som känns relevant för just dem och genom detta blivit mera motiverade att studera. Därför tror vi att det i många fall kan vara bra för individen om man har ett uppehåll mellan gymnasiet och universitet så man får möjlighet att tänka efter och skaffa sig erfarenheter så man verkligen väljer rätt och inte bara följer i sina föräldrars spår eller den väg de stakat ut åt oss.

SLUTSATS

Vår slutsats är något kluven, eftersom de intervjuade uppfattade studierna vid Lunds universitetet olika, beroende på vad eller var man studerade. Studenterna som studerade på den Samhällsvetenskapliga institutionen verkade ha större svårigheter att anpassa sig, framförallt i början av studietiden. Det som uppfattades som den största svårigheten var det akademiska språket. Kallt och opersonligt var ord som de ofta använde, när de berättade hur det var att börja vid universitet - att det var stor distans mellan föreläsare och elev.

Detta skilde sig markant från de som påbörjat sina studier på Lunds tekniska högskola där de slussades in i studierna mjukare med instuderingsdagar i början av studierna. Detta upplevde studenterna som mycket positivt. Dessa uppfattade inga större svårigheter med det akademiska språket och detta mycket beroende på, att det liknade det språk de var vana vid på gymnasiet.

Alla de studerande kände sig dock annorlunda i förhållande till sina medstudenter – att de var i minoritet. Detta gavs det uttryck för på olika sätt trots att de flesta inte hade funderat mycket på det och ofta inte tänkte på det som något negativt. Det visade sig dock att det ändå var vissa skillnader tex. när de diskuterade referenser, att de hade mindre pengar att röra sig med, att de var annorlunda och att de ibland kände ett utanförskap – att de inte hörde dit. Majoriteten trodde också att det hade varit lättare för dem att anamma den akademiska världen om de hade haft en annan bakgrund.

REFERENSLISTA

- Berner, Boel, Callewaert, Staf, Silberbrandt, Henning (1977). *Skola, ideologi och samhälle*. Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Erikson, Robert, Jonsson, Jan O. (1993). *Ursprung och utbildning. Social snedrekrytering till högre studier*. Stockholm: Norstedts Tryckeri AB
- Hilding, L-O. (2000). *Det börjar hemma*. SOU 2000:47, bilaga 4.
- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, andra upplagan, Studentlitteratur, Lund
- Hård af Segerstad, Helene, Klasson, Alger, Tebelius, Ulla (1996). *Vuxenpedagogik – att iscensätta vuxnas lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Högskoleverket (2000). Arbetsrapport 2000:6AR. Behörighet, rekrytering och urval.
- Högskoleverket (1997). Skriftserie 1997:135. Tillträde till högre utbildning.
- Högskoleverket (1995/96). *Årsredovisning 1995/96*.
- Jönsson, Ingrid, Trondman, Mats, Arnman, Göran, Palme, Mikael (1993). *Skola- fritid - framtid. En studie av ungdomars kulturmönster och livschanser*. Lund: Studentlitteratur
- Kommitédirektiv (1999). Dir. 1999:79. Social och etnisk mångfald i högskolan.
- Miles, Matthew B. Huberman, A. Michael (1994). *Qualitative data analysis*. SAGE Publications
- Patel, Runa, Davidsson, Bo (1991). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur
- Petri, Claes (1998). *Studenterna i Sverige*. StudS-projekt. Arbetsrapport nr. 8. Stockholm: Högskoleverket
- Statistiska Central Byrån (1998). *Utbildningsstatistisk årsbok. Redovisade data avser 1996/97*.
- Trondman, Mats (1994). *Bilden av en klassresa. Sexton arbetarklassbarn på väg till och i högskolan*. Stockholm: Carlsson Bokförlag AB
- Utbildningsdepartementet (2000). *SOU 2000:47. Mångfald i högskolan*. Regeringskansliet
- Utbildningsdepartementet (2001). *SOU 2001:13. Nya villkor för lärandet i den högre utbildningen*. Regeringskansliet

Utvärderingsenheten (1997). *Studentbarometern 1997*. Lunds universitet

Utvärderingsenheten (2000). *Studentbarometern 2000*. Lunds universitet

Wallén, Göran (1993). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur

INTERNET

www.hsv.se (2001-03-28) Höskoleverkets hemsida

www.scb.se Statistiska Central Byråns hemsida

www.mah.se Malmö högskolas hemsida

www.sh.se/dator/ll.html (2001-03-28). Södertörn högskolas hemsida

ARTIKLAR

Dagens nyheter (2001-03-24), Östros, Thomas, Wärnersson, Ingegerd. *Stor snedrekrytering till högskolorna*.

Längtan till en annan ”värld”

Varför började du läsa vid universitetet?

- Var det ett naturligt val att du började läsa vid universitetet?
- Vad påverkade ditt val (föräldrar, vänner, släkting, något annat)?
- Läser dina kompisar/vänner vid universitetet?
- Började du direkt efter gymnasiet eller gjorde du något annat däri mellan?
- Vad vill du uppnå med dina studier (bättre jobb, högre lön)?

Mötet med universitetet

Hur uppfattade du att börja vid universitetet?

- Hur kändes de första dagarna på universitetet?
- Vad kände du vid mötet med dina lärare?
- Vad kände du vid mötet med dina medstudenter?
- Hade du svårigheter att hänga med i undervisningen?
- Kände du att du kom från en annan familjebakgrund än de flesta av dina studiekamrater?
- Hur upplevde du undervisningsformerna de använde sig av på universitetet?
- Var det ett annorlunda/skrämmande språk (talade och skrivna) än vad du var van vid?
- Kände du dig någon gång pressad eller stressad?
- (Tror du att detta har något att göra med att du har en annan bakgrund än de flesta av dina studiekamrater?)

Sociala familjebakgrundens påverkan

Känner du att dina föräldrar/familj/vänner/sambo stöder dig när du läser på universitetet?

- Har din familj/vänner/sambo/föräldrar möjlighet att sätta sig in i dina studier?
- Vem hjälper dig när du har problem med dina studier?
- Diskuterar du dina studier med någon?
- Hjälper din familj/föräldrar/sambo dig ekonomiskt på något sätt?
- Är dina föräldrar/familj/sambo/vänner intresserade av dina studier?
- (Skulle du vilja att de var mer eller mindre intresserade?)
- Tror du att det skulle ha varit lättare för dig om du hade haft föräldrar som själva studerat vid universitetet?

Den sociala situationen bredvid studierna

Trivs du med att studera vid universitetet?

- Deltar du i studentlivet?
- Vilka umgås du med på din fritid?
- Vad har dessa för bakgrund?
- Har du arbetat vid sidan av studierna eller något liknande?

- Har du vänner att dela tankar och upplevelser med i samband med studierna?
- Har du någon som du kan studera tillsammans med eller studerar du ensam?

Ambitioner och mål

Är du målinriktad när det gäller dina studier?

- Satsar du på höga betyg vid tentamina eller är du nöjd med lägre betyg?
- Är du nöjd ”om du bara klarar dig igenom” eller vill du prestera något ”extra”?
- Sätter du ribban högt?
- Pressar dina föräldrar/sambo/familj dig till att prestera höga resultat?

Bakgrunds uppgifter (dessa frågorna ställes innan bandspelaren går på och antecknas av oss)

- Kön?
- Ålder?
- Vad studerar du? Har du studerat något tidigare vid universitetet? Vad?
- Hur många år har du studerat vid universitetet?
- Gymnasieutbildning?
- Komvux?
- Vad är ditt mål med din utbildning?
- Vad är ditt yrkesmål/yrket du planerar att utöva efter universitetet?

BILAGA B

PRESENTATION AV INTERVJUPERSONERNA

Här kommer en kort presentation av de personerna vi valt att intervjua. Lägg märke till att vi valt ett så brett spektra av bakgrunder och utbildningar som varit möjligt för oss.

Ålder: 21-34 år.

Födda: 1967, 1968, 1971, tre stycken 1975, två stycken 1975 och en 1980.

Kön: fem kvinnor och fyra män

Barn: två stycken hade barn, en kvinna hade ett på väg

Nuvarande utbildningar: Socionomutbildningen, Pol. Magisterutbildningen, Arkitektutbildningen, Doktorandutbildningen (teknisk inriktning), Personal och arbetslivsutbildningen samt fristående kurser konstvetenskap och pedagogik.